

derfor langt fra, at hans Meninger sidder fast hos hans Elever. Tværtimod. Mere end af hans Meninger har vi lært af hans Maade at tænke og handle.

Bircks Personlighed var disharmonisk, dels fordi hans Forudsætninger var uensartede og dels fordi hans aabne og søgende Natur tilegnede sig Indhold fra de forskelligste Kanter, og fordi han foragtede Retouchering og kunstig Harmonisering. Hans bevidste Grundanskuelse var, saa vidt man kan se, pessimistisk, han følte stærkt alle Ulykkerne i Nutidens Samfund, Kampene, han deltog i, var langt fra smertefri, og han havde flere stærkt stærkt deprimerede Perioder imellem Slagene. Alligevel: Kraften i hans Forsken og Arbejde, Hengivelsen i Kampen for uselviske Maal, Troen paa den blivende Værdi af den enkeltes Indsats, selv om alle Enkeltheder senere ændres, umiddelbar Lune og Vid, talrige Sejre, Tilslutningen fra Elever og en stor Del af Danmarks Befolkning — alt dette betød, at hans Liv, som har skænket andre saa meget godt, ogsaa bragte ham selv mange Glæder.

III

BIRCKS OFFENTLIGE VIRKSOMHED

AF HOLGER KOED

Professor Birck var sit Landsaarvaagne økonomiske Samvittighed.

Den i hans Hjerne accumulerede Viden og Indsigt var for ham ikke blot Stof for videnskabelig Tænkning, men i udpræget Grad et personligt Ansvar, der gjorde økonomiske Foreteelser i det Samfund, han tilhørte, til Anliggender, der berørte ham personligt. Pligtens Stemme bød ham sætte Evner og Kræfter ind til det yderste for det, han efter alvorlig Prøvelse ansaa for det rette, frygtløs for sin Person, uden Hensyntagen til, hvem det maatte behage eller mishage, ligegyldig for sit Forsvar, men derfor ogsaa let at saare.

Han var klar over, at det at have Ret i sig selv er af ringe Betydning; det afgørende er, at det rette bliver til Virkelighed. Derfor ønskede han Magt; og han havde Magt i sine sidste Aar i højere Grad, end han selv vidste; ikke i Kraft af ydre Prærogativer eller som Fører for nogen Art af »Bevægelse«, dertil savnede

han de fornødne samlende Gennemsnits-Egenskaber, men som den Ener, hvis personlige Integritet og hvis Hensigters Renhed i den jævne Befolkning var blevet en Myte.

Med udpræget Realitetssans forstod han, at, navnlig i et lille Samfund, maa Kamp mod fordævelige Systemer blive Kamp mod de Personer, der i Kraft af økonomisk eller Magt-Interesse er Systemernes Bærere og Opretholdere. Gjaldt det Afsløring og Uskadeliggørelse af Raaddenskabens og Svindelens hæderkronede Parasitter, var hans sunde Had uden Naade. Den lille Slyngel interesserede ham derimod ikke. Ofte citerede han Verslinierne:

»The petty rascals fether clank,
the wholesale robber starts a bank.«

Han førte sit Sværd med begge Hænder. Al sin Kraft satte han ind i det velovervejede, men pludselige Angreb, det voldsomme *élan*, der i Regelen hurtigt bragte ham Sejren. Til langvarig Stillekrig savnede han Udholdenhed eller Taalmod. — Faldne Fjender lod han i Fred.

Efter at en skarp og sønderlemmende Kritik af den københavnske Byggesvindel, der gik forud for Krakket i 1908, havde slebet hans Vaaben og givet hans Ord Myndighed, mødte han sin første store Modstander i Kolossen *P. A. Alberti*, den handlekraftige og kyniske Justitsminister, der havde lanceret Maximen: Man kan gøre, hvad man vil her i Danmark, blot man gør det. Dr. Birck gjorde disse Ord til Løgn. Affærens Faser, ofte nok beskrevne, skal ikke gengives her. Blot skal det nævnes, at efter Borgbjergs og Bircks voldsomme Angreb i Folketinget, den enes generelt og lidenskabeligt, den andens specielt og dokumenteret, blev det Bircks Artikler i »Vort Land« under Mærket »En bekymret Sparer«, der bragte den vaklende Kolos til Fald.

I den joviale og vittige Storspekulant *Max Ballin* mødte Birck Typen paa den Industrileder, der sætter Børshensyn og egne Spekulantinteresser over Varetagelsen af Industriens Tarv. Haardt gik han frem mod Overkapitaliseringen og Børsmanøvrerne ved Dannelsen af De forenede Skotøjsfabrikker i 1916 og den store Læderkoncern i 1918. Kampen førtes videre i Møder i Den overordentlige Kommission, og de, der overværede dem, vil længe huske de dramatiske Episoder, der ved en enkelt Lejlighed tangerede Haandgribeligheder. Ved et natligt Møde paa Ballins Kontor blev Birck trættet ud til en Art Forlig, der dog ikke tilfredsstillede ham. Kampens endelige Afslutning er kendt. Beskrivel-

sen af Ballin-Koncernens Vilkaar, Vækst og Skæbne, lærerig for Økonomer, staar at læse i Landmandsbank-Kommissionens Beretning (Bilag pag. 272—317).

I Svindelperioden efter Verdenskrigen var den lette og behændige Etatsraad *Emil Glückstadt* den førende. Gennem Arvefølge var han blevet administrerende Direktør i vor største Bank, Landmandsbanken, og havde samlet om sig en sluttet Kreds af ansete Børsspekulanter og Projektmagere. Han ansaas her for en Finansmand i Verdensformat, for hvem alt lykkedes. Regeringen sendte ham som officiel Repræsentant til Finanskonferencen i Brüssel; Nationalbanken saa ydmygt op til hans Storhed; Pressen laa i Støvet for hans Magt. Det kunde paa Forhaand synes halsløs Gerning for Enkeltmand at søge at rive det glimrende Slør til Side og blotte det store Vacuum bag. Birck gjorde det.

Med sin ejendommelige Forening af Intuition, Analyse og Synese havde han set gennem Sløret, og medens Glückstadt endnu stod paa Magtens og Ærens Tinde, satte han sit Angreb ind. Endnu vil huskes Bircks Ord paa Transatlantisk Compagnis Generalforsamling: »Hvor Deres Fod har traadt, Hr. Etatsraad, gror der intet Græs«.

Adskillige andre Kampe har Birck ført, ofte af samme Voldsomhed og Effektivitet som de foran fremdragne, men med Maal af mindre Format; de skal derfor her lades unævnt. Skal man maale en Mand med hans Fjenders Art og Styrke, tjener det Birck til Ære, at man i første Række maa nævne: Alberti—Ballin—Glückstadt.

Kendskab til Pujo-Komitéens og andre amerikanske Kommissioners Arbejde, i Forbindelse med personlige Anlæg og Erfaring, havde i udpræget Grad givet Birck Evnen til at spørge rigtigt og udtømmende og til af de fra spredte Kilder kommende Oplysninger at uddrage det essentielle. Dette prægede hans Virksomhed i offentlige Kommissioner, hvor han yndede at betegne de adspurgte med »Vidnet«. Han øvede betydelig Indflydelse paa Nationalbankens nuværende Oktroj og var Fader til Loven om statsautoriserede Revisorer.

I de syv vanskelige Aar fra 1914 til 1921 var han et virksomt Medlem af Den overordentlige Kommission af 8. August 1914 (»Prisreguleringskommissionen«), hvor han navnlig gjorde sin Indsats i Sager om Forsyning med og Prisansættelse paa Korn, Mel, Brød, Kød og Flæsk, Kul, Olie, Margarine, Øl, Huder, Læder, Skotøj.

Spiritus og Gær. Han var Formand for Møllernævnet. Spredt i den store »Hvidbog«s 17 Bind vil man finde en Del af hans skriftlig udarbejdede Forslag og Betænkninger, som oftest i Form af et i koncentreret Stil holdt Promemorie eller en Mindretalsindstilling, fyldt med solide Tal og Kalkuler.

Da Landmandsbankens store Sammenbrud kom i Efteraaret 1921, og det danske Folk, der skulde betale Gildet, forlangte Undersøgelse og Klarlæggelse til Bunds, var Birck den, hvis Navn alene kunde borge for, at dette Krav vilde ske Fyldest. I den i September nedsatte Kommission blev han dog kun een af tre, og hans Bestræbelser maatte overvinde mange og store Vanskeligheder, ikke blot fra indre, men ogsaa fra ydre Side. Han udfoldede et intenst personligt Arbejde, ofte Dage og Nætter i Træk, i de halvandet Aar, Kommissionen virkede. Kommissionens Beretning, som den foreligger, beskaaret paa flere Punkter *ad usum delphini*, kom dog til i Hovedsagen at klarlægge de økonomiske og personlige Forhold i Banken og hos dens større Debitorer, der førte til Sammenbrudet, og den danner et værdifuldt Kildeskrift for Økonomer, Historikere og Bankmænd. Den senere Bank- og Aktieselskabslovgivning bygger i meget derpaa. Karakteristisk for Birck er det, at det lykkedes ham, blot med en enkelt Medarbejder til Hjælp, i Løbet af den første Ugestid paa Grundlag af de foreliggende officielle Aarsregnskaber og Beretninger at udrede Traadene og Tabene i den Harald Plum'ske Koncerns Mylder af gensidigt indfildrede Selskaber; Resultatet blev uddybet, men ikke væsentligt ændret, ved senere Detailundersøgelser. Den juridiske Behandling af Plum-Sagen førte til en Dom, der i den almindelige Mening betragtedes nærmest som en Frifindelse, og Plum kunde fortsætte Svindelen i samme Spor til Boblen endeligt og afgørende brast.

Landmandsbank-Sagen gjorde Birck til en træt og skuffet Mand. Den Udrensning, han havde kæmpet for, blev kun delvis til Virkelighed, og i et Aar efter Kommissionens Ophør afholdt han sig konsekvent fra enhver offentlig Meningsytring. Tiden har givet hans Synspunkter Ret.

Hans aktive Indstilling overfor Ting og Begivenheder lod sig dog ikke varigt holde nede. Han begyndte snart igen at lade sit Sind fylde af de store økonomiske og sociale Spørgsmaal, Kronepolitik og Krisepolitik. Bankforhold og Landbrugsforhold, og da Regeringen fornylig kaldte paa hans Kræfter og Evner til den store Arbejdsløshedskommission, mødte han med en udarbejdet

Plan, navnlig omfattende et storstilet Byggeri med offentlig Financiering.

Under et voldsomt Pres af Arbejde, dels i Samfundets, dels i sin Videnskabs Tjeneste, mødte han den bratte Død, han altid havde ønsket sig.

Det synes et underligt Spil af Tilfældigheder, at Birck som Politiker fandt Plads i de Konservatives Rækker; respektløs overfor nedarvede Fordomme og ydre Prunk og Traditioner, som han var. Han blev da ogsaa stedse sit Partis *enfant terrible*, og de Partimøder, han deltog i, har sikkert været alt andet end kedelige. I de to Perioder 1903—10 og 1918—20 sad han i Folketinget som Højremand, men Forbindelsen med Højre blev løsere og løsere. I Flensborg-Spørgsmaalet skiltes hans Veje endeligt fra Højres, og han forsøgte derefter at danne sit eget Parti, Centrum, bygget paa hans Statsidé og paa den tekniske Mellemstands Interesser (»teknisk« her taget i meget vid Betydning). Forsøget mislykkedes ganske.

Omend Bircks politiske Indstilling heltud var social, blev han aldrig Demokrat i den Forstand, at han ansaa Flertallets Mening for den, der eo ipso burde være normgivende for den politiske Afgørelse. Han afskyede den parasitære Del af en »Overklasse«, hvis Livsvaner forekom ham at mangle Udtryk for Kultur, og hans Sympati laa hos det arbejdende Folk, Bønder og Arbejdere. Han følte sig vel, naar han talte til Bønder, hos hvem hans egen Slægt et Par Generationer tilbage havde Rod, og han agtede konstruktiv Virken og ærligt Købmandsskab. Sin sidste Tale holdt han for københavnske Arbejdere.

De, der har læst eller hørt Bircks Taler, har senere kunnet konstatere, hvor ofte hans »Forudsigelser« er slaaet til. Han var i dobbelt Betydning en Sandsiger; ikke hengivende sig til Gætteværk eller mystisk Profeteren, men i Besiddelse af Geniets Evne til med voldsom Syntese i et Glimt at overskue Virkelighedens Kaos af virkende Kræfter og derudaf beregne de fremtidige økonomiske Begivenheder. De Taler, han har samlet i Bogen »Verdenskrisen og Danmark«, er rige paa Eksempler paa denne Evne. Her skal blot citeres af Folketingstalen fra Juni 1919:

»Naar De spørger mig om Nationalbankens egen økonomiske Stilling, dens Sikkerhed og Soliditet, maa jeg sige, at Banken staar overfor forfærdelig svære Opgaver. Den første Opgave er, at naar Prisniveauet engang drejer

sig — og det vil jo ske i Slutningen af 1920 eller maaske i Begyndelsen af 1921 — skal der ske et Fald i Lagerværdierne, som afføder store Tab. Det andet Stød, den skal modtage, vil komme maaske allerede i Aar, naar den skal afparere de Tab, vi skal lide paa udenlandsk Valuta og fremmede Værdipapirer og maaske ogsaa paa danske Aktier, og det tredje store Stød vil formentlig komme lidt længere fremme i Tiden, i 1923—24, naar Landbo-krisen skal sætte ind og Landbrugspriserne reguleres tilbage.«

Eller tænk paa hans Ytring i en Tale, han holdt som Universitetets Rektor: »Men husk, at Sverige sejler med *Kreuger* i Lasten«.

Som Skribent og Taler kendte Birck tilfulde Ordets Magt. Han arbejdede med sit Sprog og glædede sig, naar han fandt det korte, prægnante Udtryk for sin Tanke, det lykkede Udtryk. Undertiden kunde han i Iver for Korthed tvinge sit Sprog til en stofmættet Fortætning, der gjorde Tilegnelsen vanskelig for den utrænede Læser. Mange af hans Sætninger staar med Ordsprogets Styrke, og han fandt ofte nye Ord for Begreber, han ønskede indarbejdet i Offentlighedens Bevidsthed. Han skabte i 1923 Ordet »Kronenedskæring« og fornylig »Shilling-Kronen«.

Birck havde mange Bekendte, men faa Venner; i sin egen Generation stod han ret ensom, og nærmest sluttede han sig personligt til den Generation af Nationaløkonomer, der var en Snes Aar eller mere yngre end han. Bedst befandt han sig sikkert i Socialøkonomisk Samfund, ivrigt diskuterende med sine Kandidater og Studenter. Det springende og flimrende, men ogsaa tindrende og funklende, der var hans ydre Væsen, hans undertiden skødesløse Paaklædning, hans rappe og hensynsløse Svar, hans Dagsøvn og Nattevaagen, hans Despekt for autoritativt Nonsens og Formaliteter, hans Shagpibe og hans Cigarer, alle disse ydre Træk vil leve længe i Myter om ham.

Vi vil mindes ham som den aandfulde og muntre Ven, som den kampglade Mand, der i sit Sind havde en luende Flamme, som førte ham fremad i Strid for Sandhed og Ret. Som *vox humana* løfter sig højt og rent i et Orgels Tonebrus, saaledes lød gennem hele hans rige Virke det menneskelige Stemme. Denne Tone skal ogsaa lyde i hans Eftermæle.